

Stráža v viharju

Izbaja vsak četrtek • Posamezna številka Din 1.50 • Polletna naročnina Din 15.—
Celoletna naročnina Din 30.— • Čekovni račun: „Straža v viharju“, Ljubljana, št. 16.790

Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: M. Poštuvan
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Miklošičeva 5 • Tisk Jugoslovanske tiskarne (K. Čec)

Ljubljana, 18. marca 1937

Leto III — Številka 20

Zakonsko pravo v načrtu državlanskega zakonika

Razen mnogih dobrih strani predhodnega načrta državlanskega zakonika za Jugoslavijo, ki ga je oktobra 1933 končala posebna komisija, imamo predvsem v poglavju o zakonskem pravu določila, ki jih katoličani ne moremo spraviti v sklad s svojim svetovnim nazorom. Prav o tem poglavju predhodnega načrta sta pisala pri nas že univ. docent dr. A. Odar v »Bogoslovnem vestniku« (L. XVI., zvezek IV., str. 242—266) »Zakonsko pravo v predhodnem načrtu jugoslovanskega državlanskega zakonika«, in univ. prof. V. Korošec v »Času« (L. XXXI., št. 3—4, str. 81—98) »Nekaj misli o načrtu novega zakonskega prava«, in njuni razpravi vsem, ki jih vprašanje zanima toplo priporočamo. Mi bomo tukaj skušali v poljudni obliki predstaviti vprašanje in se bomo predvsem ozirali na omenjeni razpravi.

I.

Katoliški nauk o zakonu.

Po dogmatičnem nauku Cerkve je povzdignil Kristus zakon med kristjani (tudi nekatoliškimi) v zakrament. Ker pa je zakon zakrament, je skrb zanj izročena Cerkvi, ki zahteva, da se ji prepusti urejanje vseh zakonsko pravnih vprašanj in tudi razsojanje zakonsko pravnih sporov, če je le eden izmed zakoncev katoliški. Zakramentalnost zakona pa vključuje tudi »nerazdružnost zakonske zveze« (Casti connubii 31. slov. prev.), ki je postavljena po pozitivnem božjem pravu: »Kar je Bog združil, tega naj človek ne loči« (Mat. 19, 6). Državi priznava Cerkve kompetenco le glede zgolj civilnih učinkov zakona (imovinske zadeve itd.).

II.

Država o zakonu.

Svoje stališče je Cerkev le polagoma lahko uveljavila. Njena načela so zmagala v srednjem veku. Po nastopu reformacije se pojavijo naziranja, da je zakon izključna zadeva države. Očetovsko policijski prosvetljeni absolutizem je začel samostojno urejati zakonsko pravo za državno območje. Zakonski patent Jožefa II. iz l. 1783 je vsebinsko prevzel v glavnem konfesionalno pravo, ki pa je postalo po obliki samostojno in zaključeno državno pravo (ki se nikjer ne sklicuje na cerkveno pravo). Ta določila so bila sprejeta v glavnem v zakonsko pravo občega državlanskega zakonika l. 1811, ki pa še priznava prednost katoliške vere (mešan zakon med katoličanom in nekatoliškim kristjanom se je moral skleniti pred katoliškim župnikom itd.). Novi zakoni in uredbe po l. 1868, ko je bilo po konkordatu l. 1855 uvedeno cerkveno zakonsko pravo za državljane razveljavljeno in so ponovno stopila v veljavo

določila ODZ-a, so zakonsko pravo tudi po vsebini vedno bolj sekularizirali. L. 1868 so uvedli civilni zakon v sili; zakon iz l. 1869 je dovolil pri mešanih zakonih poroko pred dušnim pastirjem katoliškega ali nekatoliškega dela. L. 1871 uvedejo civilni zakon za one, ki ne pripadajo nobeni priznani veri. Še bolj je odstranjevala verski značaj praksa. Po letu 1868 so civilne oblasti dajale spreglede brez ozira na cerkvene oblasti, po l. 1904 so začeli dajati spreglede od zadržka višjega posvečenja in pozneje celo od zadržka obstoječe zakonske vezi.

Zakonsko pravo v predhodnem načrtu pa je popolnoma opustilo konfesionalni značaj tudi po vsebini: uvedena je razporoka, žrtani so zadržki posvečenja in slovesne zaobljube, zadržek različne vere in seveda zadržek katolicizma, ker po tem načrtu zakon tudi za katoličane ni več nerazdružljiv itd. Cerkevna oblika sklepanja zakonov naj nikogar ne zavaja v misel, da je konfesionalni značaj zakona ostal. Saj so te določbe oblikovno in po večini vsebinsko državne; župnik bo sodeloval pri sklenitvi zakona le kot od države poverjeni matičar.

Za razporoko, s katero popolnoma preneha zakonska vez, navaja načrt (§ 165, 17): prešustvo enega zakonca, iz nečastnih nagibov storjeno kaznivo dejanje brez sodelovanja ali soglasja drugega zakonca, hudodelna zapustitev zakonskega druga brez vrnitve na poziv v določeni dobi, streženje po življenju ali težko ogrožanje življenja ali zdravja, grdo ravnanje z zakoncem ali triletna duševna bolezen, ki ima za posledico, da preneha duševna skupnost med zakoncema, neredno življenje. Drugi odstavek pravi: »Vrh tega moreta zakonca sporazumno zahtevati razvezo zakona zaradi nepremagljive mrznje.« Dr. Korošec ugotavlja: »Človek zadobi vtis, kakor da bi § 165 smatral za svojo glavno nalogo to, da s pripoznanjem najrazličnejših razlogov omogoči razporoko čim največjemu številu zakoncev« (n. m. str. 92). Naš načrt še ni popolnoma pristal na načelo objektivne omajnosti zakona, ker navaja kot razloge za razporoko v glavnem krivdne razloge, toda že temu načelu je dovolil dva razloga: duševno bolezen in nepremagljivo medsebojno mrznjo. Prepričani smo, da bodo šli reformni predlogi še dalje, da se sploh uzakoni objektivna omajnost zakona kot zadostni razlog za razporoko, kakor hitro se razporoka sploh dovoli. V tem nas potrjujejo tudi skušnje v drugih državah.

Razporoka je poleg drugih, tudi važnih, največja težava, ki jo za katoličane pripravlja predhodni načrt. Odklonilno stališče katoličanov je splošno znano in ga ni treba šele utemeljevati. Cerkev vsako razporoko veljav-

Razkrinkan komunizem

Najnovejši dogodki v Sovjetiji ter od njih povzročeni spori med pristaši Marksovega evangelija nam odpirajo oči. Srpast in kladi-vast okrvavljen boljševiški škorenj se je razklal na dvoje. Nasproti si stojita tabora trockijevcev in leninovcev, ki tako drug drugemu kot nam razkrivata resnično gonilno silo judokomunističnega gibanja, ki se hoče liki pijavka obesiti na delavno človeštvo. Borba med tema skupinama, ostrejša iz dneva v dan, nam razkriva marsikaj: prvi očitajo drugim in drugi prvim, da ves čas svojega revolucionarnega delovanja zavestno služijo sovražnikom delavskega razreda; stalinovci očitajo trockijevcem izdajstvo nad socializmom in revolucijo ter sodelovanje s kapitalisti in »fašisti«; trockijevci imenujejo Stalina tlačitelja narodov SSSR in označujejo njegovo delo za revolucijo proti Leninu. K podrobnim argumentom, katere drug proti drugemu uporabljajo, se povrnemo kdaj drugič. Tukaj to omenjamo le zato, da vidimo, kaj sodijo Marksovi nasledniki sami o sebi in svojem delu.

Danes se ozrimo na našo državo in si oglejmo, na kak način se hočejo naši komunisti boriti za »kruh, mir in svobodo«. Za izhodišče nam služi proglas podtalno delujoče »Kom. partije Jugoslavije. Vtika se v našo zunanjo politiko, daje svojim članom navodila za ustanovitev ljudske fronte in za ustanovitev enotne delavske strokovne organizacije pod komunističnim vodstvom.

Kakor moremo razbrati iz nedavnega govora našega zunanjega ministra, stremi naša zunanja politika za brezpogojno ohranitev miru; milijardne vsote, izdane zadnje čase za oboroževanje velikih narodov nam dajo misliti na možen spopad med v bloke porazdeljenimi velesilami. Da bi ne bila potegnjena v ta strašni vrtinec, se naša država noče brezpogojno navezati na nobenega teh blokov, ampak skuša biti z vsemi državami prijazna;

nega zakona brezpogojno prepoveduje, dovoljuje le v posebnih primerih nepopolno ločitev zakoncev.

Toda tudi splošno kulturni in narodni interesi govore proti uvedbi razporoke. Prelom najsvetejše obljube, ki je bila dana brez kakršne koli omejitve za vse življenje, ne dviga zaupanja v dano besedo in ubija pravno kulturo. Razporoka ogroža rodbino in spravlja otroke v obupen položaj ter pospešuje preprečevanje spočetja in odpravo plodu. Možnost razporoke uniči mnogo družin, ki bi po prestani krizi le ostale skupaj. Statistike nam kažejo, da se razporoke, kjer so dovoljene, stalno množe (v Franciji se n. pr. število prebivalcev od l. 1884 ni mnogo spremenilo, število razporok pa je naraslo od 1657 v letu 1884 na 20.832 v l. 1935; l. 1921 jih je bilo 30.490, l. 1929 26.151!) Dr. Korošec ugotavlja ob francoskem zgledu: »Uvesti razporoko se pravi sprožiti plaz; začetek vidimo, pogubno

Pot Litvinova v Zenevo vodi preko mrtv. lobanj.

to je v sedanjem zamotanem položaju edino pravilno, ker le tako moremo ohraniti svojo samostojnost in nevtralnost. To je res prava mirovna politika. Komunisti — usta so jim vedno polna besed o miru, mislijo pa vedno na razdejanje, državlansko ali pravo vojno in največ dajejo za oboroževanje — pa v tem proglasu hujskajo ljudstvo, naj zahteva, naj se naša država brezpogojno pridruži nekemu bloku, stoječim pod vodstvom do zob oborožene SSSR; s tem hočejo našo državo ne samo postaviti za vazalko boljševiških nasilnežev, temveč jo tudi potegniti v grozeče mednarodne vojne vrtince. Tu tudi vidimo pravi obraz zakrinkanе komunistične borbe za »mir«. Govoreč o miru, prinašajo vojno in nesrečo.

Se važnejši je za nas drugi del tega proglasa. Komunisti, odkriti zagovorniki najstrožje (Nadaljevanje na drugi strani.)

gorje slutimo, konca pa ne poznamo« (n. m. str. 96).

Tako zakonsko pravo je za katoličane nesprejemljivo. Upajmo pa, da bodo tudi oni, ki imajo oblast, uvideli, da je predvsem tako olajšana razporoka smrt za narod in jo bodo vsaj zaradi narodnih in državnih interesov odpravili, za one pa, ki jim njihova vera razporoko dopušča, razporoko vsaj otežili. — 11. člen ustave postavlja zakon, rodbino in otroke pod zaščito države. Mnenja pa smo, in v tem nas potrjujejo skušnje drugih narodov in držav, da uvedba razporoke temu členu po vsebini nasprotuje. Naj zmagaja zdravje nad bolešno oslabelostjo nekaterih družbenih plasti in poedincev, ki hočejo uživanja brez žrtev in bremen! In tega naj zakonodajalec nikdar ne pozabi: tukaj se Bog ne pusti pregnati in kateri koli narod je tukaj grešil, je bil končan. Rimski grobovi o tem zadostno pričajo.

diktature, nasilja in fašizma — če se namreč poslužimo njihovega pojmovanja fašizma, ki jim pomeni poleg vsega, kar je komunizmu nasprotno tudi vsako avtoritarno oblast in vlado kapitala (rdeči oligarhični kapitalizem!) — pozivajo na noge vse prijatelje demokracije, vse demokratične narodne sile, združeno opozicijo, socialne demokrate in druge »levičarje« k osnovanju ljudske ali narodne fronte. Ljudska fronta je delo, katerega boljševiki z vso nežnostjo ne gujejo. Združena opozicija — pravijo v proglasu — nima enotnega in jasnega cilja. Stvari naj se enotna fronta, seveda pod njihovim vodstvom. Vesele se, da se je tudi »socialna demokracija izrazila za ustanovitev ljudske fronte«. Komunizem torej pri nas ne miruje, ampak se še vedno hoče po hrbtih zapeljanih množic in političnih skupin, ki bi mu hotele nasesti, dokopati do oblasti. Našlemljeni poborniki za mir hočejo prenesti blagoslov španske ljudske fronte tudi na naša tla. Toda preveč je že po svetu nabrane mržnje proti rdečim uničevalcem ljudskih svobod, preveč je že pustolovščin s svobodo in demokracijo, vse preveč nedolžnih žrtev je že terjalo hinavsko umivanje rok židovsko-framazonskih pilatov, ki so presedlali iz kapitalistične na komunistično plat ne kot spokorniki, temveč kot vampirji v novi obleki; vse preveč je tega, da bi mogli verjeti v novo laž, ki so ji zvodniška gesla o demokraciji, kruhu, miru in svobodi le sredstvo, ne pa cilj. Vsak resnični prijatelj demokracije, napredka, vsak iskren bореc za nov družabni red se bo moral takim poizkusom upreti, kjerkoli se bodo pojavili: bodisi kot delavsko-kmečko ali kmečko-delavsko gibanje, ki v svojem tisku nenehoma in preračunano hvali Sovjete in na ves glas zagovarja komunistično stran v Španiji, bodisi da se pokaže naravnost kot »ljudska« ali »narodna« fronta. V letošnji februarški številki »Proleter« (v Franciji izhajajoče oficielno glasilo Kom. partije v Jugoslaviji) objavljen proglas in ukaz Kominterne nam je jasna priča, da je sedaj to glavna naloga komunističnega razdiralnega in protinarodnega dela med nami.

Prav tako poziva omenjeni proglas, naj se vse delavske strokovne organizacije združijo v enotno delavsko organizacijo. O strokovnem delu tu pač ni govora. Oni se hočejo po francoskem vzgledu vnesti za vrat vsemu organiziranemu delavskemu strokovnemu gibanju in ga naravnati v svoj politični tir.

Na poseben način hočejo komunisti izrabiti stremljenje jugoslovanskih narodov po narodni samobitnosti, njihove borbe za avtonomijo in slične narodne zahteve. Naj vedo, da so ti narodi kovali svojo usodo brez njih in jo bodo tudi v bodoče kovali brez rdečih demagogij. Vedo naj, da se ti narodi navzlic njihovim ovčjim oblačilom dobro zavedajo, da bi pomenila komunistična zmaga na Balkanu njihovo narodno smrt, kakor pomeni boljševizem v Rusiji smrt neruskih narodov.

Te misli smo morali napisati, ne da bi se hoteli spuščati na politično polje, temveč zato, ker se komunizem vedno bolj izmika načelni in svetovnonazorski borbi v javnosti, vedoč, da je znanost njegove »znanstvene« osnove že davno zavržla. Zato se tudi pri nas vedno bolj skriva za druge splošne oblike, kjer navznotraj pač nadaljuje svoje protizakonito rovarjenje, na zunaj pa nastopa s splošnimi udarno demagoškimi gesli in se na ta način skuša približati ljudstvu.

Decembra 1936 je naraslo število zavarovanih delavcev tekstilne industrije za 7.300.

Naše turistične kraje je obiskalo l. 1936 672.214 gostov (l. 1935 pa 716.792), ki so imeli 3.97 milj. prenočnin (l. 1935 pa 3.96 milj.). Med njimi je bilo 179.039 tujcev (176.766) z 1.26 milj. prenočninami (1.14 milj.).

Število bioskopov je v l. 1936 naraslo od 87.229 na 95.379.

Razvoj tekstilne industrije v Jugoslaviji

Delavske plače v tekstilni industriji.

30. 6. 34 je bila višina dnevne zavarovane mezde od 8 do 48 Din. Povprečna zavarovana mezda v državi je bila za moške 26.79 Din in 20.53 Din za ženske, povprečna zavarovana mezda 30. novembra 1935 pa je bila 22.04 Din. Povprečna mezda po okrožjih je bila 30. novembra 1935 naslednja:

Sarajevo	16.36 Din.
Belgrad	17.96 „
Split	19.56 „
Zagreb	21.58 „
Novi Sad	22.31 „
Ljubljana	24.94 „
povprečna	22.04 Din.

Po indeksu zagrebske delavske zbornice bi morala biti višina plače, ki bi odgovarjala najnujnejšim človekovim potrebam za eno uro dela za samca 3.02 Din, za štiričlansko rodbino pa 7.09 Din, torej bi morala biti najnižja mezda za samca 24.16 Din, za štiričlansko rodbino 56.72 Din, če za enkrat ne upoštevamo naše načelne zahteve, da bodi dejanska plača vedno družinska plača. Tako vidimo, da je edino povprečna mezda za moške nekoliko nad najnižjo mezdo, ki jo za življenje potrebuje en sam, dočim je mezda za ženske nižja in še povprečna mezda za moške in ženske je za 1 Din nižja od one, ki bi za enega smela biti najnižja.

Realna mezda v tekstilni industriji po posameznih državah kaže naslednjo sliko. Z mesečno mezdo enega tekstilnega delavca je bilo mogoče kupiti l. 1934 določeno količino življenjskih potrebščin:

v Italiji	2.05 krat
v Jugoslaviji	3.16 „
v Madžarski	3.42 „
v Avstriji	3.55 „

v Poljski	5.36 „
v Franciji	5.44 „
v Švici	6.64 „
v Angliji	6.76 „
v Švedski	9.69 „
v Danski	10.49 „

Zaščita delavcev.

1. **Delavska samopomoč.** Vršijo jo strokovne organizacije, ki si prizadevajo skleniti s podjetji kolektivne pogodbe in ki nastopajo proti krivicam, ki se delavstvu dogajajo. Zal je še vedno mnogo delavcev izven strokovnih organizacij in predvsem delavci z dežele kvarno vplivajo na višino mezde, ker se vdinjajo v službo za vsako, še tako sramotno nizko mezdo.

2. **Oblastna posredovanja.** Ministrstvo za socialno politiko ima posebne organe za zaščito dela: to so nadzorniki dela. Zal pa svojih nalog vedno ne spolnjujejo v zadostni meri. Zagrebska delavska zbornica je v svojem poročilu omenila, da je bil nadzornik dela g. inž. V. na strani podjetnikov in je bil proti sklenitvi kolektivne pogodbe, ki so jo zahtevale delavske strokovne organizacije.

Po zakonu mora biti pregledano vsako podjetje dvakrat na leto.

Kdo bi moral uživati koristi in kdo jih dejansko uživa?

Zaščitna carina pomeni vedno žrtve celega gospodarstva v okviru države v korist eni panogi. Zato so upravičene le, če imajo od uspevanja te panoge koristi državljani, eni kot delavci, vsi pa kot konzumenti in tudi druge panoge gospodarstva.

Pregled nam kaže naslednje številke (cene, carina, plače):

Izgotovljeno blago:	1925	1930	1934
domače	100	84 ali -16%	69 ali -31%
tuje	100	78 ali -12%	78 ali -22%
Sirovine:			
domače	100	73 ali -27%	57 ali -43%
tuje	100	76 ali -24%	49 ali -51%
Carina na izgotovljeno blago	100	181 ali +81%	219 ali +119%
na sirovine v l. 1935	100	100	73 ali -27%

Mezde v letu 1935 so bile v primeru z letom 1925 nižje za 7.19%, v primeru z l. 1930 pa za 18.34%.

Kljub velikim ugodnostim je cena izgotovljenega blaga padla šele, ko je padla cena na svetovnem trgu.

Nobenega dvoma ni o tem, da moramo imeti lastno tekstilno industrijo, ki bo krila vse domače potrebe, toda koristi od njenega privilegirane položaja mora imeti ne samo kapital, ki je pretežno še tuj, ampak predvsem delavec in konzument. Tudi tu mora veljati načelo, da je zadostna plača delavcem in pa interes konzumentov, ki so v veliki večini iz delovnih vrst, pred interesi poznanih in nepoznanih delničarjev, ki so povrh še tujci, ki ves dobiček odnesejo preko meje.

Tekstilna industrija mora tudi dobiti sirovine doma. Res je sicer, da je padel uvoz izgotovljenega blaga in nam tako ni treba več plačevati življenjskega standarda zapadnoevropskega delavca, vendar je vsota uvoza ostala skoraj ista, ker upoštevamo velike količine sirovin, čeprav imamo pogoje, da jih sami pridelamo. Poleg obveznosti do državne blagajne mora tekstilna industrija najti tudi pravo razmerje do poljedelskih proizvajalcev sirovin.

Predvsem pa morata biti zaščiten človek in njegovo delo! (Konec.)

Katoliška akcija

Da je organizacija sestavni del Katoliške akcije, uvidi vsakdo takoj, ko pogleda zadnje papeške dokumente. Papež govori o armadi, o oddelkih, o četah, udruženjih, organizacijah, skupinah, odborih, pravilih, organizacijah (primerjaj zlasti pismo brazilskim škofom z dne 28. okt. 1935, slov. prevod v Naša pot X). V pismu argentinskim škofom z dne 4. februarja 1931 pravi papež: »Prav zato, ker je Katoliška akcija apostolat, ne skrbi le za lastno posvečenje (čeprav je le-to potreben temelj), marveč stremi za čim večjim posvečenjem drugih in to po organizirani akciji katoličanov...« Ze zgoraj omenjene konkordatne določbe o Katoliški akciji vse predpostavljajo neke organizacije.

Razloge, zakaj mora biti Katoliška akcija po svojem bistvu organizacije, opiše Guerry (L'Action Catholique 1936, 311—319) takole: 1. Organizacija je za Katoliško akcijo bistvena, ker je ta udeležništvo na hierarhičnem apostolatu. Cerkevna hierarhija je organizirana in razčlenjena, zato se mora tudi Katoliška akcija prilagoditi njeni »strukturi in sestavi«, kot pravi papež v pismu milansku kardinalu Schusterju z dne 28. avgusta 1934, kjer pojasnjuje, da prav zaradi tega Katoliška akcija ne more biti utesnjena v ozke meje župnij in škofij.

2. Organizacija je potrebna Katoliški akciji, ker gre za univerzalni apostolat. Napad na verske in moralne vrednote je danes vesplošen, zato mora biti tudi obramba takšna; za uspešnost obrambe in za zopetno pokristjanjenje sveta je organizacija katoliških sil nujno potrebna.

3. Organizacija je za Katoliško akcijo bistvena, ker se mora univerzalni apostolat izvrševati na narodni (državni) bazi. Tako nujno

naroča načelo, da je treba pri apostolskem delu upoštevati okolja, med katerimi sta v moderni dobi narod in država zelo pomembna (prim. Lj. Škofijski list 1936, 110).

Pretiravanje je lahka reč, veliko težje pa je ohraniti pravilno sredo. Mogoče je, da bo kdo element organizacije v Katoliški akciji po svoje tolmačil in ga zamenjal z določenim tipom organizacije, tudi to je mogoče, da bo kdo organiziranje Katoliške akcije pretiraval na škodo njeni vsebini ter naglašajoč črko dušil duha. Vse to je mogoče, toda kljub temu je treba vedeti, da Katoliške akcije, kot jo hoče Pij XI., brez organizacije ni in ne more biti.

VI.

Vprašanje, kakšno mora biti razmerje med laikatom v Katoliški akciji in med cerkveno hierarhijo, je nekoliko delikatno. Prvič utegne biti včasih že samo vprašanje neiskreno. Še bolj pogosto pa se zgodi, da bi kdo v odgovoru nanj namerno ali nenamerno pretirano naglašal kakšno besedo ter tako povzročil zmotu. Zato moramo takoj naglasiti, da je za pravilen odgovor na to vprašanje v praksi že a priori nujno potrebno medsebojno zaupanje med hierarhijo in laiki v Katoliški akciji. Dosedanji razvoj Katoliške akcije je pokazal, da je odnose med laikatom in hierarhijo ter klerom v praktičnem izvajanju Katoliške akcije večkrat težko do podrobnosti razmejiti; zato je medsebojno zaupanje za uspešnost Katoliške akcije nujno potreben pogoj.

Iz narave Katoliške akcije same sledi, da mora vodstvo posameznih njenih edinic uživati zaupanje pristojnega cerkvenega hierarha. Ako kakšno vodstvo takega zaupanja nima, se mora brezpogojno odstraniti. Ravnanje cerkvenega hierarha pa, ki bi kar na splošno in brez utemeljenega razloga ne za-

upal vodilnim organom Katoliške akcije, bi bilo, kar je samo po sebi umevno, za to ustanovo pogubno. Hierarh bi s takim ravnanjem pokazal, da ni razumel bistva in pomena Katoliške akcije in papeževih naročil o njej.

Prav tako morajo biti tudi laiki v Katoliški akciji prežeti pravega katoliškega zaupanja v cerkveno hierarhijo. Zavedati se morajo, da je hierarhija ustanovljena po božji volji in da ne sme in ne more ravnati samovoljno. Njej na čelu stoji papež, ki pa »tudi ni brez vodstva in sam«, kakor je rekel Pij XI. v nagovoru na škofijske voditelje Katoliške mladine 16. maja 1926 in nato nadaljeval: »Papežu stoji ob strani sam Ustanovitelj cerkve, On, ki je trajno krmar skrivnostne ladje.«

Po definiciji, ki smo jo že večkrat navedli, je Katoliška akcija sodelovanje organiziranega katoliškega laikata pri hierarhičnem apostolatu cerkve pod vodstvom cerkvene hierarhije. Pri Katoliški akciji gre za aktivno sodelovanje. V tem se med drugim sodelovanje pri cerkvenem apostolatu v Katoliški akciji razlikuje od kakšnega drugega sodelovanja laikov pri cerkvenem apostolatu, kjer so laiki sicer tudi udeleženi, a le bolj pasivno. Imamo n. pr. verske organizacije za laike, ki pa jih ne vodijo laiki, marveč duhovniki, čeprav te pri delu podpira izvoljeno laično svetovalstvo, ki pa je k večjemu posvetovalen organ, nikakor pa ne pravi vodstven organ organizacije. Organizacijo Katoliške akcije nasprotno vodijo laiki. Laično vodstvo je za Katoliško akcijo tako nujno potrebno, da si brez njega Katoliške akcije po Pijevi zamisli sploh predstavljati ne moremo. Ker je Katoliška akcija sodelovanje pri hierarhičnem cerkvenem apostolatu, ki je eden, kakor smo videli, in primarno izroččen cerkveni hierarhiji, je samo po sebi umevno, da je laično vodstvo nujno odvisno od hierarhije.

(Nadaljevanje prihodnjic.)

Hodil po zemlji sem naši . . .

Narodnostni problem kočevskega ozemlja.

(Prof. Gorše Miroslav.)

Po razsulu Avstrije se pričinja nova doba za vse one Slovence, ki so se združili z drugimi južnimi Slovani v skupno svobodno državo. V narodnostnem pogledu so zavzeli na svoji zemlji prvenstveno stališče, kakršnega je prej imelo nemštvo. Slovenski jezik, kot glavni narodni pridevek, je dobil vse svoje naravne pravice v ljudski in srednji šoli in v večno varstvo in jamstvo njegovega napredka in razvoja smo si ustanovili najvišji kulturni zavod, slovensko vseučilišče v Ljubljani. Slovenščina je postala na naših tleh uradni jezik, obenem pa po zakonu priznan državni jezik. Dolgoletna borba za narodno enakopravnost, ki se je bila pričela v Avstriji z oktobrsko diplomo l. 1860, je s tem zaključena. Toda nemštvo se ni odpovedalo svojemu poželjenju po lepih slovenskih pokrajinah, odkoder jih je iztirala sila razmer, do katerih pa imajo še vedno pravico v svojih sanjah. Zato pa so zlasti naši obmejni Slovenci še vedno izpostavljeni veliki nevarnosti spricho nemškega pritiska na severni meji. Zato pa je tudi njim posvečeno skoraj vse naše narodno-obrambno delo.

Pri tem pa pozabljamo, da narodna obramba v ostalih predelih Slovenije ne bi bila odveč, kar velja zlasti za kočevsko ozemlje, ki se razprostira na Dolenjskem od Rinže v smeri proti Kolpi. Tu so se v XIV. stoletju naselili Nemci, ki so se ohranili do danes. Oni se ne morejo sprijazniti z mislijo, da so po prevratu postali narodna manjšina, ampak mislijo, da jim pripadajo izjemne pravice, s katerimi hočejo gospodovati nad Slovenci in jih potujčevati kakor nekdanj pod Avstrijo. Tako nastane važen narodnostni problem kočevskega ozemlja, na katerem je slovenska narodnost naravnost ogrožena.

Reševanje tega problema bi moralo biti najsvetejša dolžnost vsega slovenskega naroda. Uspeh delovanja pa zavisi od tega, če smo vsi Slovenci v tem vprašanju edini in složni. Porazno pa je dejstvo, da stoji čim dalje večji agresivnosti strnjene nemške falange nasproti slovenska brezbriznost in nedinost, ki je olajševala in še olajšuje Nem-

cem in ponemčencem njihovo raznarodovalno delo. Z žalostjo moramo ugotoviti, da se nekateri sploh ne zanimajo za usodo Slovencev na tem »otoku« — da to vprašanje omalovažujejo in se jim ne zdi vredno, da bi se zadržali in pravilno poučili o tem. Drugi se sicer zavedajo odgovornosti pred zgodovino in dolžnosti, da se je treba tega problema vendarle nekako lotiti. Toda zaradi pomanjkljivega poznanja razmer ga rešujejo napačno, to je na tak način, ki je popolnoma nasproten našim narodnim težnjam in interesom.

Mi Slovenci smo izgubili že toliko svoje zemlje in toliko rojakov, da ne smemo več izgubiti nobene pedi slovenske zemlje in nobenega našega človeka. Prvotna slovenska posest se je razprostirala od Donave do Tržaškega zaliva, od Taljamenta v beneški ravnini do slovenske kneževine Panonije okrog Blatnega jezera. Narodne katastrofe pa so ta obroč zožile tekom tisočletja. Ni še dolgo tega, ko so zadnjič vadljali za našo sveto zemljo — Rapalska pogodba in koroški »plebiscit« je nezacepljena rana na našem narodnem telesu. Vrh tega je nad 800.000 Slovencev odtrganih od rodne grude in si služijo svoj kruh v Ameriki (nad 380.000!) in v vseh drugih delih sveta. Njihovi otroci redkokdaj znajo jezik svojih očetov in tujina postaja njihova domovina. Vsega skupaj živi torej milijon tristo tisoč Slovencev izven mej naše države Jugoslavije. (Slovenec, na izseljeniško nedeljo 1936. Program za izseljeniško uro, namenjeno naši mladini.) Ni nas na milijone, da bi svoje ljudi mirne vesti odstopali drugim narodom v asimilacijo. Zato pa ne moremo biti brezbrizni, ko kri naše krvi izginja v morju ponemčevanja.

Brezbriznost ali zavestno napačno reševanje tega narodnostnega problema je še bolj obsodbe vredno, če pomislimo, kako se Nemci v rajhu in v Avstriji zanimajo za ta košček zemlje in si ga tudi lastijo.

Ne smejo nam biti neznane velenemške težnje do naše zemlje in smernice njihove ekspanzivnosti. Milijone izdajajo za svojo propagando, svet zasipljejo s knjigami, brošurami in zemljevidi, v katerih utemeljujejo svoje »pravice« do Slovenije. Naj navedem samo nekatere: Adriaticus je spisal knjigo »Deutsch-

lands gerechte Grenzen«, ki je izšla v Berlinu 1935. V njej sanja o bodočnosti tretjega cesarstva in zahteva vso Spodnjo Štajersko in Bohinj povrhu. Ugotavlja, da je 78 milij. Nemcev ločenih od juž. morja po neznatnem narodu Slovencev. Jadran je v njih ideologiji južno nemško morje! Zal mu je, da ne more priključiti »tretjemu carstvu« kočevskega otoka in zato predlaga, naj bi se za to ozemlje izposlovala nekakšna okrožna avtonomija po narodnostnem stanju, kakršno je bilo še leta 1918! K tej avtonomiji naj spada tudi sotoško okrožje. Če bi se to izvedlo ne bi bilo več daleč do »nemške« črte pri Brežicah. Minister za bogočastje dr. Boelitz, razpravlja v knjigi: »Grenz- und Auslandsdeutschum« (München 1926) o težkih teritorialnih izgubah, ki so zadele Nemčijo s krivičnim mirom in napoveduje osvobojenje »rojakov« izpod tujeja jarma. Njegovi knjigi je dodana karta, na kateri je označena vsa Slovenija kot nemško kulturno ozemlje.

V dobi narodnosocialističnega pokreta se te težnje še bolj poudarjajo, v dokaz naj bo knjiga »Die südostdeutsche Volksgrenze und politische Gegenwart«, Berlin 1934.

Posebno za narodnostni problem kočevskega otoka je važno delo »Das Buch vom deutschen Volkstum«, ki jo je spisal Hans Paul, izšla v Leipzigu 1935. Priložen je zemljevid »für Auslandsdeutsche«, katerih je po njegovem mnenju celih 15 milijonov!

Iz tega lahko tudi površen opazovalec sklepa, kakšni nevarnosti so izpostavljeni kočevski Slovenci in kako narašča moralna samozavest Nemcev in ponemčencev. Tudi gmotno podpirajo »svoje« ljudi, samo da bi čim dalje časa umetno obdržali nemški značaj kočevskega otoka — ali pa mu za vselej vtisnili kljukasti križ. To ozemlje je bilo že zdavnaj negovanček avstrijskih birokratov in določeno za oporišče nemškega prodiranja do Jadrana.

Nemci se imajo zahvaliti za svoj obstoj na tem otoku samo privilegiranemu stališču pod Habsburžani do leta 1918 ter trajni asimilaciji našega človeka, ki ni prenehala niti po prevratu. Temu je kriva tudi gospodarska šibkost Slovencev, ki živijo med njimi, in njihova odvisnost od premožnejšega soobčana-delodajalca. Koliko delavcev, lovcev, oglarjev in kmetov je nujno moralo zatajiti svojo narodnost, če so si hoteli ohraniti kos kruha!

Del krivde za to pa nosi na sebi tudi narodna brezbriznost in nedoslednost.

Naša sveta naloga je, da zavezimo to pogubno delovanje, da priskočimo na pomoč ubogim Slovincem, raztresenim vse povsod po tem ozemlju, da dvignemo v njih narodno samozavest, ki se bo odločneje postavila po robu nemški samooblastnosti. Izbijati jim je treba zastarelo, a napačno in kvarno naziranje, da se morejo uveljaviti poleg imenitnih Nemcev le, če se izneverijo svojemu rodu in prevzamejo njih jezik, če hočejo veljati za omikane in »boljše« ljudi.

Nemško mogočnost je v živo zadel odlok kr. banske uprave v Ljubljani, o razpustu »Nem. švab. kult. zveze« v Kočevju, v Stari cerkvi, Livoldu in v Topli rebrji. Omejil je raznarodovanje s tem, da je premestil slovenskemu življu nevarne nemške učitelje v druge kraje, ter jih nadomestil z zavednimi narodnjaki. To so bila doslej najbolj učinkovita dejanja, ki pričajo o dobri in odločni volji, spremeniti dosedanje stanje.

(Dalje prihodnjic.)

Kdo je zbiral naše ljudi za Španijo. Iz dnevnih časopisnih vesti vemo, da se na komunistično-anarhistični strani v Španiji bori tudi precejšnje število Jugoslovanov. V tej zvezi je zelo zanimiv članek, ki so ga prinesle »Jugoslovske pariške novine«. »Jugoslov. pariške novine« namreč ugotavljajo, da so zbiralci slovenske, hrvatske in srbske delavce, ki se z delom preživljajo v Franciji, jugoslovanski marksistični in komunistični študentje, ki študirajo v Parizu in drugod po Franciji. Posebno značilno pa je, kot »Jugoslov. novine« izrecno ugotavljajo, da so vsi ti študentje državni štipendisti. Tak štipendist je bil n. pr. neki Vukašin Radunović iz Berana. Tega so enkrat zaradi komunistične propagande iz Francije že izgnali, pa se mu je zopet posrečilo ne samo vrniti se v Francijo, ampak tudi dobiti štipendijo. Ravno tako sta zbiralca prostovoljce za Španijo in šla sama tja komunisti Ljubomir Ilić in Branko Radojević. Kot smo izvedeli, je med večino jugoslovenskih študentov, povečini državnih štipendistov, pravo leglo komunizma. Bilo bi prav, da bi država, ki v notranjosti komunizem pobija, tudi na te razmere nekoliko bolj pazila.

Dr. Anton Mahnič

Mahnič v javnem življenju.

a) znanost in vera.

Mahnič ni bil samo filozof, bil je obenem tudi vernik. Zavedal pa se je, da mora vera, čeprav je vera, sloneti tudi na znanstvenih temeljih. Zato piše že v uvodu v Rimskem katoliku: »Naš list naj služi razodeti resnici — ker je pa naravno spoznanje podlaga verskemu tako, da se vera maje, kakor brž zavladajo v umstvomstvu krivi nazor, bodi naš list odprt razmotrivanju vsakršnih znanstvenih, predvsem pa filozofičnih vprašanj, ki se kakorkoli stikajo z vero (RK I. 2-3). Ker pa je spoznal, da je bila takratna doba polna liberalnih, veri nasprotnih nauk, čeprav so svojo protiversko ost v javnosti redno prikrivali, je nastopil z vsem radikalizmom proti njim. Pa tudi ta svoj radikalizem je filozofsko utemeljil: Radikalni je, kdor išče prve korenine, t. j. prvega, vse obsegajočega razloga, da iz njega vse izvaja in nanj vse navaja. Zadnji najvišji razlog pa je Bog, zato se človek ne more umiriti, dokler se z razumom in voljo ne vkorenini v Boga. Razumna narava sama torej naganja človeka k radikalizmu v Boga. Njemu nasproti pa stoji radikalizem sovražstva do Boga, ki izvira od kršenja božjega zakona v mišljenju in življenju. Boj med božjim in satanovim radikalizmom je oster, a o zmagi ni dvoma. Satan je mogočen, a Bog vendar ni! To spoznanje

je bilo Mahniču vir neugasljivega optimizma, s katerim se je boril sam proti vsem. In ta boj je bil raison d'être njegovega življenja in delovanja.

b) politika in socialno vprašanje.

V politiki se je Mahnič boril proti dvema napakama: proti krivim načelom in pa proti breznačelnosti. Pisal je razprave o politiki snovi in sile, ki ji je dobro vse, kar more pripomoči do uspehov, ki ji je pravica moč, pravo pa volja večine, čeprav pridobljena s korupcijo. Boril se je proti absolutnosti države, ki se je že takrat uveljavljala in se ni ozirala na pravice državi vsaj enakopravne družbe — kat. Cerkve. Zato se je boril proti liberalizmu, ki ni Cerkvi priznaval njenih pravic in proti Hegelovi teoriji o absolutnem, ki se v vsaki dobi odraža v državi, boril se je proti absolutni narodnosti, proti pretiranemu nacionalizmu, ki hoče, da mu služijo tudi najvišje dobrine kot je vera. Mahnič ni obsojal narodnosti, kar bi mu mnogi radi očitali, obsojal je samo njene izrodke. O politični svobodi je povedal, da je najvišje naravno dobro, ki so nam ga nebesa podarila v 19. stoletju. Katoličane poziva, da ljubijo politično svobodo in da se poslužujejo političnih pravic. Kajti, odkar je liberalizem preplaval Evropo, je politika ono polje, na katerem se odločuje boj med resnico in lažjo, boj med kraljestvom božjim in satanovim. Za pravo politiko pa, da je treba vzgojiti narod, da se bo zavedal svoje odgovornosti in volil samo take, ki bodo izvrševali voljo naroda.

V enaki, če ne še v večji meri je veljal Mahničev boj breznačelnosti v politiki. V članku o »metafizičnem ozadju političnih metamorfoz« napada srednje stranke, politično sredino, ker je iz logičnega stališča nesmisel. Logika nujno zahteva oblikovanje leve in desnice, kajti resnica, ki spoznava Boga in njegov zakon, vleče nase iz srede vse dobro misleče, prav tako pa vleče na levo vse ki se upirajo Bogu in njegovim zakonom. V »visoki pesmi ljubezni in edinstvi brez Boga« ugotavlja, da ni možna resnična in trajna edinstvo brez enih misli in enih načel. Tudi pri delu za narod ni edinstvi med katoličani in liberalci: ker mora imeti vsako delo svoj smoter, bližnji smoter pa mora biti podrejen zadnjemu smotru, ki je pa različen. Nismo namreč edini v tem, kaj je narodov blagor. Katoličani zahtevamo versko šolo in krščansko kulturo, liberalci oboje zamejujejo. Kako torej naj skupno »sveto služimo sveti domovini«?

S socialnim vprašanjem se v slovenski dobi posebej ni bavil. Le tuintam ga omenja mimogrede v svojih razpravah, kjer pa povsod naglašja, da se mora rešiti v skladu s katoliškimi naukom.

c) literatura.

Gotovo ni preveč rečeno, če pravimo, da se je Mahnič najbolj zasovražil na literarnem polju.

Mahnič si je po obisku Rima l. 1881 izoblikoval svojo estetiko, ki ji je položil za temelj znano metafizično trojico pravega, do-

brega in lepega. Kakor je dobro neločljivo od pravega, tako je tudi lepo neločljivo od dobrega in pravega. Lepo je namreč samo odsvit božje ideje — splendor veri. Namen umetnosti pa je lepoto čutno upodabljati. Lepota se torej nahaja tudi brez umetnosti, a prave umetnosti brez lepote ni.

Ideje nimajo samolastne realnosti, torej tudi ideja lepega ne. Ločiti namreč moramo med lepim samim na sebi in pa med idejo lepega. Ideja lepega je le v mislečem razumu, končnem in neskončnem. Lepota v objektivnem smislu pa ni nekaj, kar bi obstajalo samo v sebi, ampak se nahaja samo na kakem subjektu kot njegova lastnost: lepota je na lepem bitju. Vse, kar biva, je resnično, dobro in lepo po tem, kakor ga spoznamo, hočemo, »in lepo ker nas mika, ker nam dopade«. Puchrum est, quod visum placet. Prvi sodnik estetične lepote je naravni okus, ki je pa lahko subjektiven, objektivno določeno pa je lepota raznoličnost v enoti ali enota v raznoličnosti. Lepota je pridevek tudi duhovnih bitij in »kot absolutna, najčistejša enota, ki je realen razlog vse možne raznovrstnosti, je Bog najvišja neskončna lepota.« Lepota je v Bogu, pa tudi na stvareh se nahaja božja lepota. Zato moremo le v toliko govoriti o lepoti kake stvari, v kolikor gledamo v njej božjo idejo. Umetnosti je čutno upodabljanje lepote. Ker sta bistveni obliki čutnega sveta čas in prostor, loči Mahnič slovesno umetnost (literatura, glasba) in obrazno umetnost (slikarstvo, kiparstvo).

(Dalje prihodnjic.)

Za našo univerzo

Kemični institut — priborjen!
Delo Akademске akcije je doseglo uspeh, prizadevanje rektorata uslišano, agilnost Kluba kemikov poplačana.

V preteklem tednu je padla odločitev: 2 milj. Din za gradnjo kemičnega inštituta tehniške fakultete v Ljubljani. Zahtevo po kemičnem inštitutu je vlada sprejela, jo uvrstila med svoje amandmane, ki sta jih skupščina in senat skupno z rednim proračunom za leto 1937/38 odobrila. Nujna potreba po kemičnem inštitutu je postala dejstvo. — Novi odbor AA, predvsem pa sedanji predsednik, je takoj uvidel, da naša univerza glede prostorov životari in se njene fakultete oziroma inštituti nahajajo v žalostnih razmerah. Vse znanstveno delovanje zaradi tega trpi in slušatelji kakor predavatelji morajo na lastni koži čutiti skrajno nezadostnost sedanjih prostorov na vseh fakultetah. Zboljšanje takih razmer mora zato biti temeljito, globlje in širše. Potrebno je bilo ogledati si natančneje sedanje stanje, okolščine pobliže razvideti in potrebe, ki jih je na naši univerzi mnogo, pretehtati. Na podlagi vseh ugotovitev si je moral odbor začrtati linijo, po kateri se bo najuspešneje in najhitreje približeval našemu skupnemu cilju: popolni univerzi. Ta pot je sistematizacija potreb, zaporednost, po kateri je treba graditi fakultetam in oddelkom primerna poslopja. Predsednik Derkač je temu ustregel in na podlagi preračunanih možnosti sestavil vrstni načrt, ki je bil v tem listu že objavljen s podrobnejšo razlago. **Vrstni načrt** predvideva dokončno izgraditev naše univerze, ki se naj izvaja postopno, v treh etapah.

I. Tehnika: Kemični inštitut, hidrotehnični laboratorij, rudarski oddelek, strojni oddelek,

elektrotehnični oddelek.

II. Klinika s predhodno dopolnitvijo medicinske fakultete.

III. Centralno poslopje in ostale fakultete. Vrstni načrt je bil sprejet že januarja na seji odbora AA, na informativnem sestanku AA predložen slušateljem, predložen rektoratu in končno ga je predsednik 6. februarja izročil v vednost obema slovenskima ministroma v Belgradu. **Z realizacijo prve zahteve — dosego kemičnega inštituta — je vrstni načrt za izpopolnitev univerze afirmiran!**

Delo v AA je letos široko razpredeno, vse obsegajoče in neprekinjeno. Propaganda za potrebe univerze se je izvajala sistematično in v največjem obsegu. Javno zborovanje AA je bila prva širše zasnovana manifestacija za potrebe naše univerze. Delegacije AA so bile skoraj vsak mesec v Belgradu na vseh merodajnih mestih. Javnost, kakor odgovorni činitelji so na podlagi tega imeli potrebe univerze in njim odgovarjajoče zahteve neprestano pred očmi. Vzdrževalo se je stalno napeto stanje z namenom, da za univerzo priborimo čim več. Prva zahteva med mnogimi, ki jih je AA povdarjala v propagandi in forsirala v Belgradu, je bila zahteva po novem kemičnem inštitutu. Ta zahteva je sedaj postala faktum. Sporazumno delo oblasti univerze in AA je dosegla ta uspeh! Naj se to sporazumno delo nadaljuje! Zločin nad univerzo stori tisti, ki ga hoče ovirati ali ustaviti. Sedanji predsednik kakor tudi večina odbornikov ima dober namen, se zaveda odgovornosti in dela. Dokaz temu je kemični inštitut, ki se bo začel graditi sredi leta. Zloba tistih, ki jim popolna slovenska univerza ne diši, bo razgaljena prej, kot si predstavljajo.

Hvalevredno je zlasti ravnanje g. rektorja dr. Samca, ki se je večkrat mudil v Belgradu

in na pristojnih mestih utemeljeval potrebo po čimprejšnji zidavi kemičnega inštituta. — Uverjeni smo, da bo g. rektor obdržal enako vneto tudi za ostale potrebe naše univerze. Klub kemikov je v propagandnem smislu marljivo sodeloval, kar nam priča brošura »Za boljši kemični inštitut«. Popolnoma se je zavedal dolžnosti, ki jo ima do postavitve lastnega strokovnega ognjišča. Naj bo za vzgled ostalim društvom!

Prvi korak je storjen. Nam vsem pa bo v bodrilo, da složno delo podere vsako zapreko, da odgovorni činitelj, če hoče, mnogo doseže, in da ima sedanja vlada razumevanje za naše zahteve. Lansko jesen je bila zasajena lopata za univ. knjižnico, v letošnjem proračunu je zagotovljena postavka za anatomsko predavalnico, sedaj je dosežen kredit za nov kemični inštitut. Z ozirom na prejšnja leta lahko ugotovimo: **upravičene zahteve slovenske univerze so v Belgradu vendar že začeli upoštevati!**

Znižane šolnine.

Slovenski akademiki smo z zadoščenjem sprejeli vest, da je naša borba za odpravo oz. znižanje šolnin dosegla vsaj delen uspeh. Veliko resolucij je bilo treba sprejeti, veliko predlogov in spomenic poslati (zadnje je izročila članom kr. vlade delegacija AA v avgustu, ko se je mudila v Belgradu), nastopiti je moral še senat belgrajske univerze, ki sta se mu pridružila slovenski in hrvaški, da je g. finančni minister znižal šolnine in tako izpolnil obljubo, ki jo je dal delegaciji Akademске zveze v juliju l. 1935. Tedaj je namreč izjavil, da na tedanji finančni bazi, ki jo je sprejel kot dediščino od preje, ne more pogrešati 18 milj. ki jih vržejo šolnine, da pa tega nikakor ne smatra kot stalen davčni vir in da bo skušal

reorganizirati šolnine tako, da jih bo znižal. To se je zgodilo sedaj, ko je sprejela skupščina predlog, ki pravi, da se bomo vpisovali s 25 Din in da bodo plačevali šolnino le oni, ki plačujejo neposredni davek od 800 Din naprej. To ugodnost so občutili že ob vpisu v letni semester oni, ki so se zadnje dni vpisali. valji.

Prepričani smo, da bo ta predlog sprejel tudi senat in da bo dobil tako s 1. aprilom zakonsko moč.

Potem bo tudi lahko začel takoj rektorat slovenske univ. energično akcijo — in v to ne dvomimo — da bodo dobili tudi oni, ki so se vpisali v prvih dneh še po starem načinu, svoj denar nazaj.

Obiščite mlekarne Gorenjskih mlekarških zadrug v kakem

kier Vam postrežejo s toplim in mrzlim mlekom, s čajnim maslom „DETELJICA“ in s siri vseh vrst!

Poslovalnice v Ljubljani, v Kranju, na Jesenicah, v Trzinu i. t. d.

Književnost

J. M.

Zavržene jagode.

Sedel sem na klopi pred hotelom Sveti Janez ob Bohinjskem jezeru. Pred mano je ležala mirna, zelenkasta gladina jezera in v njej so se zrcalili sosednji vrhovi. Bele tenčice so se dvigale in preko Uhanc in Komarče plavale neznanokam...

Slabe volje sem bil. Kako ne, ko sem pa moral iz planin zaradi raztrganih čevljev in me je samo popravilo stalo dvajset dinarjev! Ozlovoljen sem razmišljal. Kje je še dom in jaz imam v žepu samo še osemnajst dinarjev! Kaj naj storim? Ali naj grem od farovža do farovža ali kaj?

Od časa do časa me je vznemiril vesel krik z jezera. Skupina dečkov se je kopala. Včasih se je kateri teh rjavih Bohinjčkov pognal zviška v vodo, da so brizgnili penasti valovi na vse strani, plaval pod gladino daleč proč in se potem iznenada na nepričakanem mestu pojavil z zmagoslavnim smehljajem na površini.

Potem sem zaslišal za hrbotom čebljajoče glasove. Ozrl sem se. Gruča deklic. Sedele so v sencih za plotom, vsaka s polno košarico jagod. Rade bi ponudile, toda nobena ni upala blizu. Sramežljivo so povešale glavice in zardevale. Jagode prodajajo! Spomnil sem se nekega prizora s poti: stara, zgarana ženica je bosa in slabo oblečena nabirala jagode med skalovjem in trnjem, na strmini, tik nad prepadom. Mi smo šli mimo in peli. A tedaj nam je nenadoma zamrla pesem na ustnicah in nekako osramočeni smo povešenih glav odkorakali dalje. Jagode! Saj bi kupil, prav za res, a —. Napravil sem resen obraz in obrnil deklicam hrbet. Čebljanje je prenehalo.

Tedaj je pred oblakom prahu pridržala po cesti krasna limuzina. Zavora je kratko za-

cvrknila in avto je obstal pred hotelom. Sofer je skočil ven in odprl gospodi zadaj vrata. Izstopil je debel gospod, v bavarskih irhovkah z zelenimi naramnicami in napisom »Grüß Gott« preko prsi, za njim je skočil na prosto fantiček kakih desetih let in nazadnje obilna gospa. Vozač je z roko dvignjeno k čepici in s petami trdo skupaj poslušal naročila. Opozval sem gospodo. Tako malo pristnega so imeli na sebi! Nova, zlikana obleka, skrojena po bavarskem načinu, še ne stori turista; to sem spoznal tudi po belih lahteh in bedrih gospoda.

Tedaj so se zganile deklice za plotom in pristopile. Gospod, kupite jagode! Gospa, jagode! Gospod je takoj odločno odkimal. Gospa je odklonila s kretnjom.

Deklice so moledovale: Gospod, kupite no! Samo dinar merica! Tako dobre so! Sveže! Danes nabrane! — Ne, gospod je svoje že povedal in sedaj si je ves nevoljen delal pot med gručo. Kak škandal! Človek pride k Bohinjskemu jezeru, da bi si ogledal vso to reč, ki so je polni časopisi in prospekti, da bi fotografiral, pritisnil svoje pečate — in če že hočete duševno in telesno sprostit in — v skrajnem slučaju naročil vrč piva, ko je taka projekta vročina, pa naleti na tako vsiljivost! Nesramno! Tu bi moral vsekakor nekdo poseči vmes. Takle balkansko-orijentalški način beračenja naj še pospešuje tujski promet! In — prosim vas — komu se pa ljubi po obedu zobati te prašne, gnusne jagode!

Nenadoma pa pride dečku na misel: Papa! E, pa šta je, Ivica? Jagode! Molim...! Jagode? Pa kako to? Zar si gladan...? To ne, ampak dečko tako lepo prosi... Gospod brska po žepih in končno se mu posreči, da najde dinar. Deklice z jagodami so blažene. Ena zviže škronicelj in nameri. Pa gospa ji vsiplje polovico nazaj. — Pa ne treba

toliko! — Deklica je v zadregi. Zardi. Zakaj vse to? Saj so vendar tako sladke te jagode, danes nabrane... Z začudenimi očmi se počasi pomika nazaj v senco.

Gospodski dečko pa se razkorači sredi ceste, vsiplje v perišče jagod, nagne glavo nazaj, odpre usta in vanje vsiplje jagode eno za drugo. Deklice strme: kako smešno jih je! — Da, toda dečko ima hitro dovolj. Vse, kar je še v zavojčku, vrže v cestni prah in zdirja za papanom in mamo.

Ne mara! In deklici gre na jok. I seveda, ti, ki še kisle nezrele prodajaš! Moje... Molče gledajo kupček jagod v prahu sredi ceste. Sonce pripeka. Jezero je mirno, ozračje soparno. Mladih kopalcev ni več. Ali je že pozno?

Po cesti prihajata dva dečka. Večji ima bele lase, umazano majico in tesne, prekratke hlače; prav za prav le dvojica slokih krakov. Manjši je temnolas, v hlačah, ki so bile skrojene za nekoga večjega. Pred deklicami se ustavi. Gledata. — Tehle jagod pa ne bi jedel, za ves svet ne! pravi prvi. — Saj jih ne bo treba! — Deklice se zasmeejo.

Ko odhajata, zapazi manjši v prahu zavrženi kupček. — Jagode! — Počene, pobira, briše ob hlače in zoblje. Večji stoji in gleda, potem počene in zoblje tudi on.

Gospoda se vrača. Gospodu žare lica. Gospa je srečna. Dečko je razigran. — Sofer se vzravna.

Ko gredo mimo, opazi dečko planinke, tri krasne očnice na mojem klobuku. Čutim, da jih opazuje, pa se ne ozrem. Čujem, kako vzdihne: Kupi! — Ne ganem se. Malomarno zrem preko jezerske gladine.

Kupi mi jedan edelvajš! Gospod stopi k meni. — Alo, mladi gospodine! Odkuda? — S planin, sem kratek. — A, odkuda vam edelvajš? — S planin. — E, pa... prodajte mome sinku jedan edelvajš! — Ne. — Pa zašto ne? — Ne odgovorim. V

duhu vidim svojo krasno očnico zavrženo v prahu. Gospod seže v žep in rožlja z drobižem. Hm, denar bi res rabil... Toda ne! Ponos užajnega Slovenca zmagaja. Gospod zgane z rameni in odide.

Limuzina zdrči po beli cesti. Sam ostanem s svojimi skrbmi.

Tauferjeva in Kocbek.

V Domu visokošolk sta 7. marca recitala svoje pesmi Vida Tauferjeva in Edvard Kocbek. Tauferjeva je s prijetno čuvstvenim altom prebrala tri Spomladne sonete in pesem Kača, nato pa tri že objavljene pesmi (DS 1936): Mlade veje, V megli (posebno učinkovita) in Planjava. Kocbek pa je iz zbirke »Zemlja« z zvonečim glasom bral Pesem o človeku, nato Iz temnih podob (DS 1936) in nazadnje Sence rastejo. Kocbek bere svoje pesmi kot prozo, tako da človek res ne ve, ali jih je prištevati k vezani ali nevezani besedi. Kocbekove pesmi napravijo soojevrsten vtis. Če je Tauferjeva bolj osebna, idilično prirodna in domačnostna, je Kocbek razgledan po širokem svetu, njegova dikcija je izredno močna in plastična pa tudi vsa sodobna in človeška. — Tu skromna in prisrčna prireditev v Domu visokošolk je zapustila v vseh prijeten spomin.

Kulturna mafica.

Pred kratkim so ustanovili v Ljubljani »Kulturno mafico«. Skrbela naj bi za naše kulturne ustanove, njih razvoj, izpopolnitev in dograditev. Zanimala naj bi se tudi za prevode, umetniška dela, publikacije itd. 2. marca je imela ta ustanova prvo javno prireditev. Igralci našega narodnega gledališča, Debenec, Jan in Stupica so recitali dela O. Župančiča, T. Seliškarja, M. Klopčiča, J. Kozaka, M. Kranjca in C. Kosmača. Književnik Ivo Grahor pa je imel nekaj programatičen govor.